

THINK NAMIBIA
Sustainable Forest
Management

LIÑOLISA ZA MUSHITU WA SICABA

PAMPILITUNA #2

LIÑOLISA ZA MISHITU YA SICABA KI SIKI MAÑI?

Liñolisa za mishitu ya sicaba ki kalulo ye ezahala ka kui papata, ili kuyona, batu feela, ibe sicaba kapa ba kalulo yakwa mukunda bato nyakisisa mayemo a pahami a mishitu nize simuluha kuwona, kaku belekisa mukwa wa litaelo ze belekiswa, ze tomilwe niku amuhelwa ki katengo kaka ñolisa simubuso. Kalulo yaku ñolisa za mishitu wa sicaba nei simululezwi ku zibahaza kamaiso ya mishitu ya sicaba ye tusa kwa buino, ku hulisa sifumu nikuba ni buikalabelo kakuya ka misebezi yaza naheñi. Kuna ni tutengo totu sikai totu eza liñolisa, ni Program Endorsement of Forest Certification (PEFC) <https://www.pefc.org/> ni katengo ka Forest Stewardship Council (FSC: <https://fsc.org/en>) ili ze zibahala ahulu.

Tutengo totu ñolisizwe simubuso mwa naha Namibia ahulu-hulu tu fumaneha mwa tasi a sebelezo ya katengo ka FSC, ni bunata bwatona totu zwelezi kwa liluko la mashala.

KANA MWAZIBA?

1.6 million ya mishitu ya Namibia nese i nolisizwe niba katengo ka FSC kutoli kweli ya mbuwana 2020. Buñata neli mwa libaka ze mwa hala Namibia.

Namibia ikonile ku lukisa litaelo zaku latelela ze tomilwe kiba katengo ka FSC za butokwa kwa naha; ze kalile ku beleka kuzwa la 1 lungu 2020. Mukona kuli fumana fa likepe le: <https://fsc.org/en/document-centre/documents/resource/418>

Jumbo charcoal neli yona company ya pili mwa namibia ku ñoliswa mwa silimo sa 2001; Company i zamaisa misebezi ya sikwata sa ba sikai baba panga mashala.

Namibia kiyona naha ya pili mwa lihac la Africa ku fumana liñolo la kuba ni tutengo twa liñolisa kanzila yaba, CMO Namibia (Pty) Ltd, baba zamaisa misebezi ya sikwata.

Liñolisa hali feleli feela kwa mabala ni libyana zezwa fa likota, kono ni libyana zesazwi fa mabala likona ku noliswa nizona.

MIHATO YE BELEKA KWAKU ÑOLISA MISHITU:

1 BUITUKISO

Yo muhulu wa kamaiso ya mishitu ulukela ku tiiseza kuli ze tokwahala kaufela li lukisizwe pili kupo isika fitiswa kale.

2 KALULO YAKU AMBOLA

Yo muhulu wa kamaiso u ambola ni muofisa wa liñolisa yamufa litaba za butokwa za musebezi waku ñolisa, kubeya cwalo lisinyehelo ni litoko.

3 KALUKO YA KUUNGA MUHATO

Yo muhulu wa kamaiso kapa company ikala ku hupula hande pulukelo ye tokwahala kwa kuñolisa nikunga muhato nna ki muhato wo inzi hande kwa lineku labona, nikuli ki sebelezo ifi ya mwa linolisa yeba tokwa kuketa.

4 KU NYATELWA KWA TUMELELANO

Mu fitisi wa kupo ni muñolisi kuzwafo ba nyatela tumelelano...

5 TATUBO YA MAKALELO

Kulatelela ku nyatelwa kwa tumelelano, muñolisi utokwa ku nitifaza kuli mapampili a butokwa kaufela a batahala ateni ili kuli musebezi ukone ku zwelapili.

6 TATUBO YA SIBAKA

Sikwata sesi ketilwe ki muñolisi si eza tatubo ye tezi ya lisebelezo niku ambolisana niba lipulukelo babanwi, kubeya cwalo babeleki. Tatubo i pimiwa kakuya ka mayemo a litaelo a tomilwe.

7 ZETOKWA KUCINCILULWA

Sikwata sesi tatuba mayemo ki sesi fa kelezo yaze tokwa kucincilulwa mwa hala company (ibe ze tuna kapa ze nyinyani).

8 KUFAMA MAÑOLO

Nako yeo litukiso kaufela hase li ezizwe, ni muñolisi hasa fumani ze tokwahala kaufela, company i fiwa liñolo.

9 TATUBO YAKU NITIFAZA

Ku tiiseza kalulo yaku latelela milao, muñolisi u eza litatubo kamita zaku nitifaza, mi ukona kubeya mwatani kelezo ya zetokwa ku lukiswa ka swanelo. Ku palelwa ku alabela kwa litokwahalo kukona ku tisa ku lilimanisa ku sebeza kwa liñolo.

10 KU NCAFAZA LIÑOLO

Tatubo yenza ya eziwa ili ku ncafaza liñolo kuli likone ku beleka nako yenza. Company hape ikona ku keta ku ñoliswa mwa tasi liñolo la mufuta wo munca.

Mukona ku fitiseza kai kupo ya ku ñolisa mwa namibia?

Likupo za liñolisa likona ku ezezwa kwa ofesi ya katengo ka mwa sikiliti sa mboela wa africa ili mwa naha ya south africa, hape ye sebeleza ni namibia. Lipuzo kaufela mukona kuli fitisa ku:

Mufumahali: Manushka Moodley
Muongaangi wa katengo ka FSC mboela wa africa
m.moodley@fsc.org

Litaba ka butungi mukona kuli fumana fa likepe le <https://fsc.org/en>

Ku ñolisa kulifelwa bukai?

Tifo kapa sinyehelo yaku ñolisa i itingile fa mufuta wa katengo (ibe katengo kaka panga polofiti kapa kaka sebeza mahala). Zeñwi ze talimwa ki palo ya babeleki, mali akonile ku pangiwa mane cwalo ni butungi bwa sibaka sa mishitu.

Kilifi litukelo za nolisa?

1. Ku kwalulelwa misika ya kwnde a naha
2. Ku tiiseza lisebelezo ze beleka ka swanelo
3. Kualabela kwa litokwahalo za mulao
4. Mayemo a ku beleka kuona a mbweshafezi
5. Linepo zende kwa libaka zemwa pabalelo ka nzila ye mbweshafezi
6. Sebeliso ka nako ye telele ya mishitu wa sicaba.
7. Buino bwa ma company ni mayemo awona bukala kubonahala hande ka nzila ya libyana ze fumanwa ni ku lekiwa.

Ki liñolisa za mufuta mani ze liteni?

Chain of custody certification: i latelela libyana ze nolisizwe mwa tasi a katengo ka FSC kuzwelela kwa mishitu wa sicaba kuya kwa baleki.

Certification of forest management: li nitifaza kuli mishitu i zamaiswa kakuya ka mayemo a litaelo a tomilwe.

Ki afi mapampili a butokwa aka batahala hamu fitisa kupo?

- Bupaki bwaku luwa maluo
- Litumelelano za babeleki
- Tatubo ya bumaswe bobu kona kuba kwa silalanda.
- Milelo ya kamaiso ya mishitu.
- Mapampili a mutelo
- Mañolo a paimende a swanela. Kamutala, aku kutula

Ki litukelo mani zeo katengo ka bukombwa bwaza mishitu kaswanela kuba nizona?

Litaelo ze tomezwi kulatelelwa fa liñolisa niba katengo ka FSC mwa Namibia

1. Ku latelela milao
2. Liswanelo za babeleki ni mayemo eba beleka kuwona
3. Liswanelo za batu baba simuluha mwa silalanda
4. Litaba ze ama silalanda
5. Zende ze simuluha mwa mishitu
6. Butokwa bwa naheni ni bumaswe bobu tiswa mwa silalanda
7. Milelo ya kamaiso
8. Ku talimela niku tatuba
9. Mayemo a butokwa a sibaka sesi babalezwi
10. Ku bukelezwa kwa misebezi ya kamaiso

Mañolo a beleka ka nako ye kuma kai?

Lilimo ze ketalizoho

Litatubo li eziwa hakai?

Tatubo ya ku latelela milao i eziwa silimo ni silimo.

Kana kwa konahala ku ncafaza liñolo?

Nako ya ku beleka kwa liñolo hase i felile, liñolo lakona ku ncafazwa kasamulaho a tatubo yenza.